

Vykypěl, Bohumil

[Wilson, James. Moravians in Prague: a sociolinguistic study of dialect contact in the Czech Republic]

Linguistica Brunensia. 2011, vol. 59, iss. 1-2, pp. 323-324

ISBN 978-80-210-5507-0

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115156>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

kém okruhu jsou etymologie opět z oblasti Prostějovska – zde byl Kopečný rodákem, a právě proto obyvatelům tohoto kraje věnoval značnou část svého písemně-pedagogického působení. Jeho zájmy však nebyly ohraničeny pouze tímto tématem, záběr Kopečného byl široký a zabíhal do slovní zásoby různých oblastí lidského života.

Protože Štafeta nebyla vědeckým časopisem, ani Kopeckého články v ní publikované nemají charakter vědeckých prací. Šlo mu pouze o popularizaci jazykovědy. Podařilo se mu srozumitelnou a zábavnou formou pozvat čtenáře do světa slov a jejich původu a vztahů mezi jazyky. Dokázal jim, že jazykověda má své opodstatnění. I když také z těchto textů je patrná hloubka jeho vědomostí, široká znalost literatury a bohaté zkušenosti a i když i zde zůstává Kopečný vědcem, pracuje s odbornou literaturou a polemizuje s názory jiných vědců, nepovažoval za nutné udávat přesné bibliografické údaje. Editoři se snažili použít zdroje dohledat a uvést v poznámkách, což je práce záslužná, nicméně ne vždy museli být úspěšní.

I přesto, že si editoři dali tolik záležet na dohledávání literatury, je přinejmenším zpochybnitelné, zda toto vydání popularizačních článků bez řádného citačního ukotvení (i když sepsané vědcem tak významným, jako byl právě Kopečný) skutečně splňuje vědecké požadavky na ně kladené. Přestože editoři tvrdí, že Kopečný i těmito svými články zaujme nejen laiky a nové adepty oboru, ale že budou zajímavé pro celou akademickou obec, dovolíme si alespoň minimálně polemizovat. Zajímavost, a kniha skutečně zajímavá je, ještě nemusí nutně znamenat její užitečnost pro akademické pracovníky.

Netřeba však být příliš kritickými. Kniha přesto může zaujmout své místo mezi ostatními díly Františka Kopečného, a to nejen z hlediska uceleného souboru jeho prací, ale také svým pokusem doplnit k jeho článkům bibliografické údaje. Dobrým počinem editorů je také soupis prací Františka Kopečného, který však není jediným existujícím soupisem, jakož i soupis prací o Františku Kopečném a v neposlední řadě zmiňme editory přidaný rejstřík slov, o jejichž původ se Kopečný ve svých článcích zajímal. Tato slova jsou rozčleněna do jazyků, zejména indoevropských, ve kterých jejich existenci dokládal.

Eva Seitlová

James Wilson: Moravians in Prague: A Sociolinguistic Study of Dialect Contact in the Czech Republic. Frankfurt am Main etc.: Peter Lang 2010. (Prague Papers on Language, Society and Interaction, Vol. 2.) XXIV + 266 s. ISBN 978–3–631–58694–5 49,30 euro

Práce, na kterou zde chceme upozornit, původně doktorská disertace obhájená na univerzitě v Sheffieldu, je dalším dokladem toho, že některá témata nezřídka pojednají nejzajímavěji ti, kdo od nich mají určitý odstup. Autor je Angličan nezapojený v úporných diskusích českých jazykovědců o současnou českou jazykovou situaci, a tak své téma zajímavě formuloval i pojednal: zcela empiricky, na dobře variovaném vzorku v Praze studujících Moravanů, zkoumal jednu konkrétní formu interakce různých variet současné češtiny, totiž to, jak je ovlivňován jazyk moravských studentů jejich pražským okolím.

Obsah knihy je následující. Ve třech úvodních kapitolách se nejprve v první kapitole formuluje a zdůvodňuje hlavní otázka knihy, totiž jaká je podoba jazykové asimilace moravských mluvčích češtiny žijících v Praze (*Introduction*; s. 1–7), nato se představuje obecná teorie kontaktu dialektů (*Accommodation theory and dialect contact*; s. 9–16) a konečně se obsáhleji ličí jazyková situace v České republice včetně jejího vzniku a dosavadního výzkumu (*Czech language situation*; s. 17–53). V hlavní části knihy se nejdřív ve čtvrté kapitole stručně prezentuje teze, která se má ověřit výzkumem, totiž zda a případně jak se moravští mluvčí žijící v Praze asimilují směrem k obecné češtině (*The contact hypothesis*; s. 55–63). Nato následují dvě kapitoly popisující materiálovou bázi zkoumání: v páté kapitole se popisuje – uvážlivě vybraný – vzorek informantů, který tvořilo 39 studentů z různých regionů Moravy žijících různě dlouho v Praze a různě silně integrovaných ve svém

sociálním prostředí (*Methodology: fieldwork strategies*; s. 65–93); v šesté kapitole se představuje šest – uvážlivě zvolených – sledovaných jazykových jevů, totiž úženi *é* v *í*, diftongizace *y* v *ej*, *v*-ová proteze, koncovka 3. osoby plurálu, préteritum bez *l* a neutralizace rodu v nominativu plurálu adjektiv (*The linguistic variables*; s. 95–116). Další dvě kapitoly pak jsou „interpretační“: nejdřív se v sedmé kapitole pojednává o teorii daných očekáváních, jakou podobu bude mít interakce jazyka jednotlivých zkoumaných mluvčích s pražským prostředím (*Predictions*; s. 117–140); osmá kapitola potom prezentuje, jaká je skutečná podoba této interakce ve zkoumaném vzorku mluvčích (*Data analysis and interpretation*; s. 141–229). Závěry z celého zkoumání a ovšem také výhledy k další práci pak obsahuje závěrečná kapitola (*Conclusions*; s. 231–243).

Laskavý čtenář se na nás jistě nebude zlobit, když v této stručné zprávě neprozradíme, jaké ony závěry jsou, ale odkážeme na četbu knihy samé, která se velmi vyplatí. Jistě se při ní najdou nej-různější body k diskusi (např. popis počátků dnešní české jazykové situace v národním obrození je sám naléhavým bohemistickým tématem, které je potřeba konečně zpracovat skutečně empiricky a jehož dosavadní popisy zjevně nevyhovují; obecně samozřejmě i v této práci vyvstává aporijní otázka reprezentativnosti dat; stále nelze s jistotou říct, co to tedy vlastně ta obecná čeština je; apod.) a doufáme, že specialisté o Wilsonově knize budou diskutovat hojně. V každém případě je obecně třeba ocenit dobré zpracování materiálu, různé autorovy vlastní cenné pozorování a návrhy i formulaci některých témat pro další zkoumání (a také různá drobná bystrá pozorování, jako např. na s. 29, pozn. 24 poukaz na zvláštnost toho, že česká diglosijní situace je v českém prostředí považována za problém, který je nutno řešit; poznamenali bychom k tomu, že to reflektuje lingvocentrismus českého národa, resp. to, že jediné, čím se Češi odlišují, je právě jazyk). Velmi doufáme, že autor ve svých výzkumech české jazykové situace bude pokračovat.

Bohumil Vykypěl
vykypel@iach.cz

Hlubinková Zuzana: Tvoření slov ve východomoravských nářečích. (Opera Universitatis Masarykianae Brunensis Facultatis Philosophica, Spisy Masarykovy univerzity v Brně Filozofická fakulta, číslo 392, MUNI Press, Brno 2010)

Monografie o nářeční slovtvorbě jsou do jisté míry stále ještě na bohemistické půdě poměrně vzácným jevem. O to je tedy vítanější monografie Zuzany Hlubinkové věnovaná slovtvorbě východomoravských nářečí. Autorka si již před lety předsevzala stav nářeční slovtvorby ovlivnit a řadou dílčích studií a posléze soubornou komplexní studií se jí podařilo zmapovat poměrně rozsáhlé a nářečně rozrůzněné území východní Moravy po celé délce východní hranice, kde se zkoumaná oblast stýká s nářečími slovenskými a kopaničářskými, na západní straně pak s nářečími středomoravskými a na severu se slezskými. Proti klasickým pracím dialektologickým, které obvykle zpracovávaly poměry v rámci jednoho nářečního typu, či naopak jedné lokality (např. města), využila autorka specifík slovtvorného materiálu, který umožňuje širší pohled, a zpracovala s nemalým úsilím a odpovídající akribií slovtvorbu na takto rozsáhlém území, na němž vykazuje dialekt řadu shod, ale i znaky vlastní menším územním celkům.

Po vzorově zvládnutém přehledu dosavadní již rozsáhlé dialektologické literatury přibližuje autorka svou metodu a cíle práce. Rozbor bohatého materiálu je po stránce metodologické zpracován v intencích Dokulilovy slovtvorné teorie odvozování a navazujících studií, které jeho metodu tvořivě aplikovaly po substantivech na ostatní slovní druhy a na specifika historické a nářeční slovtvorby. Dlužno říci, že na tyto teoretické základy dokázala autorka nejen navázat, ale rozvinout je s ohledem na specifika svého bohatého materiálu a aplikovat je na něj. Při klasickém přístupu k hierarchii ve směru slovní druh – onomaziologická kategorie – slovtvorný postup – slovtvorná